

AVUSTRALYA POLİS TEŞKİLATI

Australian Police Organisation

İsmail YILMAZ*
Orhan BEZ**
Sedat POLAT***

Özet

Bu çalışma Avustralya polis birimlerini hem tarihi hem de yapısal olarak incelemektedir. Çalışma içerisinde Avustralya kıtası ve ülkesinin tarihi, Avustralya kamu yönetimi sistemi ve bu sistemin polis birimlerinin oluşumuna nasıl etki ettiği yer almaktadır. Ayrıca makalede, çalışmanın ana temasını oluşturan polis birimlerinin nasıl ortaya çıktığı, yapılandığı ve bugünkü durumu geniş bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Buna göre, Avustralya'da polis her biri birbirinden bağımsız federal, eyalet ve yerel olmak üzere üç farklı şekilde yapılandırılmıştır. Polislik görevi ise polis memurları, şerifler ve bailifler tarafından yerine getirilmektedir. Polis birimleri ile hükümet arasındaki ilişkilerde ise İngiliz modeli benimsenmiş olup, polis siyasi otoriteye karşı bağımsız kişilerce idare edilmektedir. Makalede vurgulanan diğer bir önemli husus ise Avustralya ülkesinin çok kültürlülüğü ve bu çok kültürlü ortamda polisin halka nasıl hizmet verdiğidir. Çalışmanın en önemli kısımlarından birisini oluşturan bu bölümde polisin farklı kültürlerde ne şekilde davranması gerektiği ile ilgili önemli bilgiler verilmektedir. Çalışmanın genelinde ise Avustralya polis birimlerinin ülkenin İngiliz koloni mirasına uygun bir şekilde yapılanan kamu yönetimi sistemi içerisinde nasıl geliştiği ile ilgili önemli bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Polis, Kamu Yönetimi, Avustralya Polis Yönetimi.

Abstract

This study examines Australian police system from a historical and structural perspective. More specifically, the article

* Emn. Amiri, ABD, Virginia Commonwealth Üniversitesi, (ismailyilmaz@egm.gov.tr).

** Emn. Amiri, ABD, Virginia Commonwealth Üniversitesi, (orhanbez@yahoo.com).

*** Emn. Amiri, ABD, Virginia Commonwealth Üniversitesi, (sedatpolat@hotmail.com).

emphasizes the history of Australian continent and government, public administration system, and how police was structured within the current system. This study focuses more on how Australian police was established in the first place and its current situation in a historical approach. Accordingly, police is structured on three distinct jurisdictional bases: Federal, state, and local. Policing is conducted by police officers, sheriffs, and bailiffs. Police performs independently from politics and directed by autonomous administrators as in British system. Another emphasis of the article is the fact that Australian communities' being a multi-cultural society and policing tactics in such communities. In this respect, the article includes important lessons on how police units must conduct in a multi-cultural society. In general, this study compiles practical information about how police units were developed in Australia in accordance with the British legacy.

Key Words: Police, Public Administration, Australian Police Management.

Giriş

Avustralya Uluslar Topluluğu güney yarım kürede dünyanın en küçük kıtasını ve güneyde çok sayıda adayı içine alan federal bir devlettir. Avustralya, Yeni Güney Galler, Victoria, Queensland, Tazmanya, Güney Avustralya, Batı Avustralya eyaletlerinden, kuzey bölgesi ve Avustralya başkent bölgesi gibi iki özerk bölgeyi içermektedir. Avustralya'nın kuzeyinde Timor ve Arafura denizleri ve Torres Boğazı, doğusunda Coral ve Tasman denizleri, güneyinde Bass Boğazı ve Hint Okyanusu, batısında ise Hint Okyanusu bulunur (Cangir, 2003). Hint Okyanusu ve Güney Pasifik Okyanusları arasında kalan ve Okyanusya olarak da bilinen Avustralya kıtası üzerinde yer alan Avustralya 7.686.850 km² yi bulan yüzölçümü ile dünyanın en geniş topraklara sahip 6. ülkesidir. 2006 yılı Haziran ayı istatistiklerine göre, ülke nüfusu yaklaşık 20 milyondur. Avustralya nüfusunun yaklaşık 4/1000'ünü göçmenler oluşturmaktadır ve çoğunluğu itibari ile bu halk, kıtanın doğu ve güneydoğu kıyılarında yerleşik bulunmaktadır. Resmi dili İngilizce olan Avustralya'da en yaygın din Hıristiyanlıktır. Nüfusa olan oranları itibarı ile Müslümanlık ve Budizm de diğer yaygın dinler arasında yer almaktadır (CIA, 2006).

Avustralya, yüzyıllar boyunca bugün "Aborjinler" olarak adlandırılan yerli kabilelerin yaşam alanı olarak biliniyordu. 1778 yılında ilk defa, İngilizler tarafından ülkenin güneydoğu kesiminde bir ceza kolonisi (sürgün ve benzeri cezaların infazı amacıyla oluşturulmuş coğrafi bölge) kuruldu. Bu ilk koloniyi takiben diğer Avrupalı yerleşimciler de

Avusturalya'nın değişik bölgelerine yerleşmek suretiyle New South Walesa, Victoria, Queensland, Western Australia, South Australia and Tasmania'dan oluşan altı bağımsız İngiliz kolonisini oluşturdular. 1901 yılında yukarıda isimleri sayılan bağımsız kolonilerce federal yapı benimsenerek altı eyalet, iki ana bölge (Kuzey Bölgesi ve Avustralya Başkent Bölgesi) ve çok sayıda alt bölgeden oluşan Avustralya Commonwealth Devletleri kuruldu. Günümüzün modern Avustralya'sı, her biri kendi içerisinde alt ve üst meclislere sahip dokuz adet bağımsız parlamento ve yargı gücü ile birlikte birkaç yüz "konsül" adı verilen siyasi yerel yönetim biriminden oluşmaktadır (Biles, 2005).

Bu siyasi gelişime paralel olarak Avustralya Polis Teşkilatı ilk defa, Avrupalı yerleşimcilerin yaşam bölgelerine yakın bölgelerde yaşayan yerli kabilelerle düzensiz ve şiddet içerikli mücadelelere giren koloni güçleri ile ortaya çıkmıştır. Bu koloni güçleri hiyerarşik olarak yapılanmış olup, ceza kolonileri içerisinde huzur ve düzenin sağlanması ve sürdürülmesi ile sorumlu olmuşlardır. Ortaya çıktığı ilk yılların aksine, günümüz modern Avustralya Polis Teşkilatı, çok kültürlü yapıyı benimsemiş olup, mevcut sosyal ve siyasal yapı içerisinde demokratik yaklaşımları destekleyen modern bir yapılanmaya bürünmüştür (Findlay, 2004). Bu çerçevede, bugünkü çağdaş Avustralya polisi, ülkesinin çok farklı kültürleri ile iyi ilişkiler kurmayı başarmış ve çok hızlı gelişen siyasal değişimler ve toplumsal dönüşüm süreçlerinde bu farklı kültürlerin ortaya koyduğu her türden demokrasi anlayışlarını desteklemiştir.

1.Tarihsel Gelişim

Her ne kadar Aborjin adı verilen yerlilerin yaklaşık 30.000 yıl önce adaya ilk yerleşen halk olduğu iddia edilse de; Mulvaney Queensland'daki Kenniff mağarasından elde edilen bilgiler ışığında adaya ilk yerleşimin 13.000 yıl önce olduğu belirtmektedir.¹ Bu konuda 1965, 1970 ve 1980 yıllarında yapılan yeni keşifler neticesi ise, adaya ilk yerleşimin belki de 50.000- 60.000 yıl öncelere dayandığı belirtilmekle birlikte bunun henüz evrensel olarak kabul edilmiş bir bilgi olmadığı vurgulanmaktadır (Griffits, 2001). 1770 yılında bir İngiliz subayı olan kaptan Cook Avustralya'yı İngiltere'ye bağlamış ve bu tarihten itibaren Anglo-Saksonlar buraya yerleşmeye başlamıştır. Avustralya adası her ne kadar

¹ <http://www.embaustralia.org.tr/australia/aib02-tarih.htm>. (16.6. 2006).

bu yıllarda kürek mahkûmlarının ve İngiltere’de istenmeyen diğer suçluların sürgün için gönderildiği bir yer olsa da, 1850 ve 1860 yıllarında altın madeninin bulunmasıyla ada cazip bir hale gelmiş ve Amerika, İngiltere ve Çin’den başlayan büyük göçler neticesi ilk koloniler kurulmaya başlanmıştır (Tarih, 2002).

Diğer İngiliz kolonilerinin özerk bir yapıya kavuşması çok daha çabuk olmasına karşın, Avustralya’daki kolonilerin bu yapıya kavuşmaları daha geç olmuştur. Kolonyal bağımsızlık süreci, altından elde edilen zenginlik sayesinde hızlanmıştır. 1842 yılında Yeni Güney Galler bir yasama konseyi toplamış, 1852’de Yeni Güney Galler, Victoria, Güney Avustralya ve Van Diemen’s Land yeni anayasalarını hazırlamış ve 1856 yılında ise bu anayasalar İngiliz Parlamentosu tarafından kabul edilmiştir. Bunları takiben, İngiliz Parlamentosu 1859’da Queensland ve 1890’da Batı Avustralya tarafından hazırlanan anayasaları onaylamıştır. İngiliz Parlamentosu tarafından onaylanarak yürürlüğe giren bu anayasalar iki meclisli bir devlet yapısını öngörmüş, oy verme hakkı ile ilgili olarak da mülkiyete dayalı birtakım sınırlamalar getirmiştir.

1860’lı yıllarda altın madeninden elde edilen zenginlik, yerini yün ihracatına bırakmış ve yün ihracatı kolonilerin ekonomik zenginlik kaynağı olmaya başlamıştır. Bu yıllarda devletin ekonomi üzerindeki ağırlığı nedeniyle demiryolu çalışmaları gibi ağır maliyet gerektiren yatırımlar devlet aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. 1870 ve 1880’li yıllara baktığımızda ekonomik, siyasal ve serbest ticaret konularında koloniler, siyasal partiler ve basın arasında bir birlik ve bütünlüğün sağlanamadığı ve bunun neticesinde de işbirliği konusundaki somut adımların 1890’lara kadar uzadığı görülmektedir.

Kolonilerin birlik olma fikrini ilk kez ortaya atan kişi 1847 yılında Britanya koloni sekreterliği görevini yürüten Earl Grey’dir. 1850’de John Dunmore Lang Avustralya Cemiyetini kurmuş ve 1860’lı yıllarda koloniler arasında daha yakın ilişkiler gündeme gelmiş ise de; bu yakın ilişkiler koloniler arasında var olan kıskançlık ve düşmanlıklar nedeniyle düşünce planından öteye gidememiştir. 1880’lerde bazı Avrupa devletlerinin Pasifik’i kendi yönetimi altına alma girişimleri herhangi bir savunma gücü bulunmayan Avustralya’lılar için bir tehdit oluşturduğundan, koloniler 1885 yılında herhangi bir yasama ve yürütme gücü bulunmayan ve sadece danışma kurulundan müteşekkil Federal Konseyi kurmuşlardır. Ancak, bu gelişmeler federalizmin oluşturulmasında yeterli olmamıştır, zira Yeni Güney Galler’in konsey toplantılarına iştirak etmemesi federalizm çabalarını sonuçsuz bırakmıştır.

Dönemin Yeni Güney Galler Başbakanının 1889 yılında federalizm tarzında bir yönetim biçimini destekleyeceğini belirtmesi, federalizm yolunda önemli bir adım olmuş ve 1891 yılında kolonilerin belirlediği delegelerin Sydney’de gerçekleştirmiş olduğu kongrede federal bir anayasa taslağı hazırlanmıştır. 1899 yılında Avustralya halkı tarafından kabul edilen bu taslak, 1900 yılında İngiliz Parlamentosu tarafından da onaylandıktan sonra 1901 yılında yürürlüğe girmiştir. Böylece Avustralya Federasyonu kurulmuştur.

İngiltere’nin Almanya’ya savaş ilan etmesi 1939 yılında Avustralya’nın da II. Dünya Savaşına girmesine neden olmuştur. Ancak, İngiltere Pasifik Denizinde Japonlar tarafından büyük bir bozguna uğratılmış ve Japonlar İngilizlerin hegemonyası altında bulunan Singapur’a girmişlerdir. İngilizlerin bu durumda bulunması ve Avustralyalıların İngilizler’den yeterli desteği alamayacakları düşüncesi, Avustralyalıları psikolojik olarak I. Dünya Savaşına kıyasen daha fazla etkilemiştir. Tüm bu korku ve endişeler Avustralya’nın II. Dünya Savaşı sırasında Amerika ile yapmış olduğu birlikteliği savaş sonrası Amerika’nın kuzey politikasında devam ettirmesine neden olmuş ve Avustralya Vietnam savaşında Amerika’ya askeri takviyede bulunmuştur. 1951 yılında ise Amerika, Yeni Zelanda ve Avustralya tarafından ANSUZ ismi ile anılan karşılıklı bir savunma anlaşması imzalanmıştır.

1972 yılına kadar iktidarda olan Liberal Parti hükümetleri politikalarında yabancı sermayenin ülkeye girişini kolaylaştıran girişimlerde bulunmuş ve ülke bu dönemde büyük oranda ekonomik refaha kavuşmuştur. Avustralya imalat sanayi, Amerikalı yabancı yatırımcıların da etkisiyle büyük ilerleme kaydetmiş ve Avustralyalılar bu dönem zarfında kendi arabalarını üretecek duruma gelmişlerdir. 1972 yılında İşçi partisinin iktidara gelmesiyle Avustralya sosyal programlara ağırlık vermiştir. 1975 yılında iktidara gelen Liberal Parti İşçi Partisinin uygulamakta olduğu iç ve dış politikalarda herhangi bir değişikliğe gitmemiş ve özellikle İşçi partisinin çevre ve çok kültürlülük konularındaki politikalarını aynen devam ettirmiştir. 1983 yılında tekrar iktidara gelen İşçi Partisi mali ve kamu yönetimi konularında yapmış olduğu önemli reformlar nedeniyle 1983 yılından sonraki dört seçim döneminde de çoğunluğu elde ederek iktidarda kalmayı başarmıştır. 1996 seçimleri sonucu Liberal ve Ulusal Partinin kurmuş olduğu koalisyon hükümeti, emek piyasası reformu ve vergi reformu gibi yeni reformların yanında daha önceki iktidar tarafından uygulanan kamu reformunu da duyarlılıkla sürdürmüştür. Koalisyon iktidarı, özellikle özel sektör uygulamalarının kamu sektöründe de başarı ile uygulanması için büyük

çaba harcamış ve devletin elinde bulunan telekomünikasyondan başlamak üzere özelleştirme programlarına ivme kazandırmıştır. Başbakan John Howard, diğer hükümetlerde olduğu gibi kendi iktidarı döneminde de özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Çin ve Endonezya ile ilişkilere büyük önem vermekle birlikte ABD'nin Asya-Pasifik Bölgesi politikalarının en büyük destekçilerinden biri olmaya devam etmektedir (Cangir, 2003).

2.Devlet ve Kamu Yönetimi: Yasama, Yargı, Yürütme, Genel Vali ve Kamu Yönetimi Örgütlenmesi

Avustralya hükümet yapısı her ne kadar İngiltere ve Kuzey Amerika'nın liberal demokrasi sistemine benzemekte ise de, bu sistem sadece Avustralya'ya özgü birtakım özellikleri içermektedir. Avustralya'da parlamenter demokrasi hâkimdir. Federal seviyede, Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere iki meclis bulunmaktadır. Avustralya'da hükümetin başkanı başbakandır. Başbakan, Temsilciler Meclisinde en çok milletvekili olan partinin lideridir. Temsilciler Meclisinde çoğunluğu sağlayan parti veya partiler her iki Meclisten atanan bakanlarla hükümeti kurar (Parlamento Demokrasisi, 2002). Avustralya federasyon yapısında federal ve eyalet ilişkisi, Amerika Birleşik Devletleri'nde var olan federal devlet ve eyaletler arasındaki ilişki ile büyük benzerlikler göstermektedir. Federal devlet ile eyaletlerin yetki ve sorumluluk alanları ayrıntılı bir şekilde belirlenmiş olup, bu hususlar dışındaki düzenlemelerde eyaletler serbest bırakılmıştır. Yalnız, federal devlet anlayışının genel kabul gören ilkelerinden biri olan eyaletin çıkaracağı yasaların federal düzeydeki yasalara uygun olması ilkesi Avustralya devlet yapısı içerisinde de benimsenmiş bir kuraldır (Cangir, 2003).

Avustralya bağımsız bir ulus olmasına karşın devlet başkanı, Büyük Britanya kraliçesi II. Elizabeth'tir. Elizabeth-II, anayasal kraliyet başkanı olarak Avustralya kraliçesi unvanına sahiptir. Avustralya'da kraliçe adına atanmış Avustralya Genel Valisi bulunmakta ve hükümet törenlerine katılmaktadır. Avustralya Genel Valisi, halk tarafından seçilen hükümetin tavsiyeleri doğrultusunda Kraliçe tarafından atanır. Genel Vali, Kanada sisteminde olduğu gibi başbakandan almış olduğu tavsiyeler neticesi bakanları belirler ve tüm hareket tarzını bakanlardan alacağı tavsiyelere göre şekillendirir.

İngiltere sisteminin aksine Avustralya'nın, federal hükümetin dış ilişkiler ve ticaret, savunma ve göçmenlik gibi hususlarla ilgili hareket tarzını belirleyen yazılı bir anayasası bulunmaktadır (Parlamento

Demokrasisi, 2002). Avustralya'da devletin kurallarını ve işleyiş tarzını gösteren bir kanun olarak anayasa tüm federal ve eyalet parlamentosunu bağlar. Yeni Güney Galler, Victoria, Queensland, Batı Avustralya, Güney Avustralya ve Tasmania halkı tarafından onaylanarak yürürlüğe giren bu anayasa 1890 yıllarında koloni temsilcilerinin de katıldığı kongreler neticesinde hazırlanmıştır. 1986 tarihinde yapılan değişiklikler de göz önüne alındığında, Avustralya anayasası, Parlamento, Yargı, Maliye ve Ticaret, Eyaletler, Yeni Eyaletler, Çeşitli Hükümler ve Anayasanın Değiştirilmesi isimlerini içeren sekiz bölüm ve 128 maddeden müteşekkildir. Ayrıca, eyaletlerin de kendi anayasaları bulunmakta ancak, yukarıda ifade edildiği üzere bu anayasalar Avustralya Anayasası ile uyum halinde olmak zorundadır (Cangir, 2003). Eyaletler ve bölgeler yerel hükümet organlarını oluşturur ancak, bunlar İngilizce konuşan diğer ülkelerde yerel organlara verilen kanun uygulama veya kamu eğitimi gibi işlevlere sahip değildir.

Avustralya hükümetinin görev süresi her ne kadar üç yıl olarak belirlenmiş ise de, bu süre tamamlanmadan önce Başbakan Genel Validen erken seçime gidilmesini talep edebilir. 9 Mayıs 1901 tarihinde açılan ilk Milletler Topluğundan bu güne kadar Temsilciler Meclisi için, en sonuncusu 10 Kasım 1998 tarihinde olmak üzere, 39 kez seçim yapılmıştır (Parlamento Demokrasisi, 2002).

Avustralya Anayasasına anayasal kurumlar açısından bakıldığında, yasama gücünün Kraliçe, Senato ve Temsilciler Meclisinden oluşan Avustralya Parlamentosu tarafından temsil edildiği görülmektedir. Her eyaleti temsilen on iki üye ve her bölgeden de iki üyenin katılımıyla oluşan Senato'da halen 76 Senatör görev yapmaktadır. Senatörlerin görev süresi, Amerika Birleşik Devleti'nde olduğu gibi 6 yıldır ancak, her üç yılda bir senatonun yarısı yenilenmektedir. Bölgeleri temsil eden Senatörler en fazla 3 yıl görev yaparlar ve bunların dönemleri Temsilciler Meclisi üyelerininki ile çakışmaktadır. Avustralya'da, yasama gücü kanun çıkarma yetkisine haiz organ olup, Federal Parlamentonun her konuda yasa çıkarma yetkisi yoktur. Federal Parlamentonun yasa çıkarabileceği hususlar anayasada detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Eyalet Parlamentolarının yetkileri Federal Parlamentoyla karşılaştırıldığında, Eyalet Parlamentolarının yetkilerinin daha fazla olduğu görülmekle birlikte, anayasaya göre Eyalet Parlamentolarının Federal Parlamentaoya aykırı olan yasaları geçersiz sayılmaktadır.

Yargı, Avustralya'da uyuşmazlıkları çözen ve mahkemeler tarafından temsil edilen bir güçtür. Güçler ayrılığı, yasama, yürütme ve yargının birbirinden bağımsızlığını ifade etmektedir. Avustralya'da hukuk devleti

kavramının önemli bir parçası yargı denetimidir. Yargının, yasama ve yürütmeyi denetleyebilmesi, keyfiliği önleyebilmesi öncelikle yargının bağımsız olması zorunlu kılar. Hakimler hiç bir etki ve baskı altında kalmaksızın kanunları yorumlar ve uygularlar. Hâkimlerin görev süresi Avustralya Anayasası'nda güvence altına alınmıştır. 1977 yılında yapılan anayasa değişikliğine kadar hakimler ömür boyu atanmakta iken, yapılan değişiklikle bu süre 70 yaş sınırı ile sınırlandırılmıştır (Cangir, 2003).

Anayasaya göre yürütme yetkisini Kraliçe elinde tutar, ancak bu yetki, Federal Devlette Genel Vali, Eyaletlerde ise Eyalet Valileri tarafından Kraliçe adına yerine getirilir. Başbakan, Temsilciler Meclisi üyesi olmak zorundadır. Ancak, bakanların böyle bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Bakanlar, Senato veya Temsilciler Meclisi üyesi olabilirler. Avustralya'da merkezi yönetim, eyalet yönetimi ve yerel yönetimi içeren üç kademeli bir yönetim anlayışı hâkimdir. Başbakanın başında bulunduğu merkezi yönetim, dışişleri, savunma ve iletişim gibi ülkeyi bütün olarak ilgilendiren hususlardan sorumludur. Okullarda verilen eğitimin denetlenmesi, kanunların uygulanması, taşıma konuları, eyalet yönetimlerinin; şehir planlaması, yollar, parklar, inşaat izni verilmesi gibi hususlar da yerel yönetimin sorumluluk alanına girmektedir² (Avustralya, 2006).

3.Polis Teşkilatı

19. yüzyılda İngiltere'nin (Birleşik Krallık) kolonisi olan altı Avustralya kolonisi, merkezi bürokrasi tarafından desteklenen ve organize edilen özerk yerel polis güçlerini kurmuşlardır. Tazmanya ise 1898'de kendi özerk polis teşkilatını kuran son koloni olmuştur. 1901'de bağımsız bir federasyon olarak kurulan Avustralya'nın altı eyaleti, bir merkezi, disiplinli ve hepsi erkeklerden oluşan bir polis teşkilatını devam ettirmişlerdir. Daha sonra İngiliz Milletler Topluluğu çatısı altında günümüze kadar gelen Avustralya, değişik dönemlerde özellikle son 40-50 yılda günün ihtiyaçlarına göre polis teşkilatlarında gerekli birimleri kurmaya devam etmişlerdir (Baker ve Lewis, 2006).

Avustralya Polis Teşkilatlarını federal, eyalet ve yerel olmak üzere üç ayrı başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Avustralya Polis Teşkilatı ile Avustralya Askeri Güçleri arasında sınırlı bir ilişki mevcut olup,

² http://www.advis.com.tr/Yurtdisi_Egitim/Dil_Okullari/Yurtdisinda_Dil_Egitimi_Rehberi/Avustralya_Hakkinda/12/f859/a1288.aspx.

askeri otoriteye sivil düzenin sağlanması ile alakalı herhangi bir görev verilmemiştir. Bununla birlikte, gerekli şartların oluşması ve acil hallerde nadiren de olsa askeri güçlerin polis teşkilatına yardımı söz konusu olabilmektedir. Örneğin, su baskını, deprem, kasırga ve yangın gibi büyük doğal felaketlerde askeri güçler, polis ve diğer sivil otoritelere yardım etmek üzere yetkili birimce görevlendirilebilirler (Biles, 2005).

3.1.Federal Polis Teşkilatı: Avustralya Federal Polisi

Avustralya Federal Polisi (AFP) Commonwealth ülkesinin federal polis gücüdür. Teşkilat, Avustralya ceza yasasının uygulanması ve ülke içinde ve dışında milli menfaatlerin korunması amacıyla 1979 yılında kurulmuştur. AFP, eski Commonwealth Polisi, Avustralya Başkent Polisi ve Federal Narkotik Bürosunun birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Devlet binaları, ikili ve uluslararası anlaşmalara dayalı olarak ülkede bulunan yabancı devlet ve uluslararası kuruluşlara ait binalar ve devlet büyükleri ve ailelerinin korunmasından sorumlu Avustralya Federal Koruma Teşkilatı da 2004 yılında AFP ile birleştirilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi AFP'nin görevi Commonwealth yasalarının uygulanması, ülke menfaatlerinin içeride ve dışarıda korunmasıdır. Sorumluluk alanı Avustralya Capital (başkent) Bölgesi, Jervis Körfezi ve Avustralya dış topraklarından oluşmaktadır. Ayrıca, AFP ülkenin uluslararası arenadaki polis temsilcisidir. İnterpol üyesi olan AFP'nin 20 ayrı ülkede de irtibat görevlisi bulunmaktadır. Diğer taraftan ülke içindeki görevlerini yürütürken eyalet ve yerel polis teşkilatları ile işbirliği içerisinde hareket eder. Sorumlulukları itibariyle AFP'nin Kanada Kraliyet Atlı Polisinininkine benzer hem toplum polisliği görevi hem de ulus çapında özel bazı görevleri de vardır (Law Enforcement in Australia, 2006).

AFP teşkilatına bağlı olan Avustralya Capital Polisi Avustralya Capital bölgesinde normal toplum polisliği görevini yerine getirir. Sorumluluk bölgesini ise Avustralya başkenti Canberra şehri, Jervis Körfez Bölgesi ve Norfolk Adası, Cocos Adası ve Christmas Adası olmak üzere başkent bölgesi dışında kalan diğer yerler oluşturmaktadır. "Sworn Officer" adı verilen ve teşkilattaki sivil memurların dışında kalan polisler normal polis rütbelerini kullanırlar. Bu rütbelere şöyle

sıralanabilir: Polis memuru, kıdemli polis memuru, komiser yardımcısı, komiser ve müdür.³

Ulusal seviyede suçla ilgili tahkikat yapan (criminal investigation) polislere federal ajan adı verilir. Federal ajanlar Avustralya'da eyalet başkentlerinde ve yurtdışındaki irtibat görevlerinde bulunurlar ve sivil kıyafetlerle görev yaparlar. Yukarıda da belirtildiği üzere AFP, Avustralya Commonwealth yasalarının uygulanmasından sorumludur. Kimi öncelikli görevleri bakanlık idaresinde olmakla birlikte, asıl olarak uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı, dolandırıcılık, bilgisayarla veya diğer elektronik yollarla işlenen suçlar, terör, para aklama, organize suçlar ve cinsel istismar suçlarına bakmaktadır. AFP ayrıca Canberra'da bulunan Yüksek Teknoloji Suçları Merkezini de bünyesinde bulundurmaktadır (Goold, 2005).

Bununla birlikte AFP terör suçları ile ilgili sorumluluklarından dolayı Avustralya Güvenlik İstihbarat Teşkilatı ve benzeri kuruluşlarla da işbirliği içerisinde çalışmaktadır. 12 Ekim 2002 yılında Endozya'nın Bali şehrinde meydana gelen bombalama olayının faillerinin yakalanması ile ilgili çalışmaları teşkilatın halk nezdindeki yerini sağlamlaştırmış ve suçluların Endonezya makamlarınca yargılanmasına da büyük katkı sağlamıştır. Her ne kadar AFP'nin Avustralya hükümetlerinin terörle mücadelesini güçlendirdiği bilinmekte ise de, teşkilatın kuruluşundan bu yana eyalet ve yerel polis teşkilatları ile sorumluluk alanı hususunda kimi karışıklıklara neden olduğu da tartışılan hususlar arasında yer almaktadır.

AFP'ye bağlı federal ajanlar, diplomatik görev yapan dışişleri görevlileri ve kimi önemli davalarda şahitlik yapan kişileri de korurlar. Bu koruma görevleri AFP Uniformed Protection Officers birimince yerine getirilmektedir. Bu birimde görev yapan memurlar normal polis memurları ile aynı yetkilere sahip olmayıp, mevzuata göre bazı hususlarda tutuklama yetkisine de sahiptirler. Bu yetkilerini ise daha çok hava limanlarında, Commonwealth devletine ait binalarda ve elçiliklerde yerine getirirler.

³ Bu rütbelere aslında constable, senior constable, sergeant, superintendent ve commander'dan oluşmaktadır. Bu rütbelerin Türkçe karşılıkları ile ilgili ortak bir dil yoktur. Bu makaledeki çeviriler ise yaptıkları görevler referans alınarak yapılmıştır. Yoksa kimi resmi yazışmalarda görüldüğü (bkz. EGM Dışişlikler Daire Başkanlığı yazışmaları) gibi sergeant'ı çavuş, superintendent'ı emniyet amiri ve commander'ı da komutan olarak çevirmek de mümkündür.

Son olarak AFP'nin görevleri arasında barış misyonlarında aldığı uluslararası görevler sayılabilir. AFP'nin barış misyonlarındaki görevi daha çok pasifik ülkelerinde yoğunlaşmıştır ve görev daha çok bu ülkelerin güvenlik teşkilatlarına yardım şeklinde kendini göstermektedir (Law Enforcement in Australia, 2006).

3.1.1. Avustralya Federal Polisinde İşe Alma ve Eğitim

Avusturyaya genelinde düşünüldüğünde, AFP'nin işe alma prosedürü diğer kamu teşkilatlarına nazaran en kapsamlılarından biri sayılabilir. AFP'ye müracaat eden adayların aşağıda belirtilen 5 basamaktan geçmeleri zorunludur:

1. Mülakat
2. Sağlık raporu
3. Yetenek ve psikolojik test
4. Beden eğitimi
5. Parmak izi de dahil olmak üzere sabıka kaydı.

AFP'ye alınacaklarla ilgili olarak yapılacak olan güvenlik soruşturması kişinin sabıka kaydı ile beraber, karakter, daha önce çalıştığı işler, şayet polislik yaptı ise daha önceki durumu ve mali geçmişi de kapsar.

Müracaat edenler şayet daha önce polislik veya benzeri bir işte çalışmışlarsa bu kendilerine bir avantaj sağlar. AFP'ye katılan üniversite mezunları, muhasebe, işletme ve kamu yönetimi, kimya, ticaret, bilgisayar, ekonomi, yabancı dil, hukuk, siyasal ve sosyal bilimler, polislik, adalet ve kriminoloji gibi çeşitli alanlardan gelirler. Ancak, şu da bir gerçektir ki, teşkilatta çalışmaya hak kazanmış ve yukarıda belirtilen alanlardan gelmiş adayların geldiği alanlarla ilgili bir görevde istihdam edilmeleri gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır.

AFP'ye alınmaya hak kazanan adaylar iki tür eğitimden geçirilirler: a) daha önce polislik veya benzeri bir işte çalışmamış olanlar için Federal Polis Geliştirme (yetiştirme) Programı, b) daha önce polislik ve benzeri bir işte çalışanlar için ise Federal Polis Yatay Geçiş Programı. Her iki programda da adaylar maaşlı olarak okurlar. İşe alınacak adayın performansı hem eğitim süresince hem de asaleti tasdik oluncaya kadar çalıştığı süre (probation) boyunca kontrol edilir ve eğer lüzum görülürse kişinin işine son verilebilir. Federal Polis Geliştirme Programı yatıdır ve

AFP Kolejinin Avusturya Başkent Bölgesi dahilinde bulunan Barton'da bulunur. Polis Koleji Avusturya'nın en iyi eğitim olanaklarına sahip binalarından olup, aday memurların her biri kendileri için ayrılmış özel odalarda kalırlar (AFP Selection Process, 2006).

3.1.2.Federal Polis Geliştirme (Yetiştirme) Programı

Bu program yukarıda da belirtildiği üzere daha önce polislik veya benzeri bir işte çalışmamış adaylar için açılmıştır. Program iki aşamalıdır. Birinci aşaması 20 haftalık bir programı kapsamakta olup teori, bilgilerin pratiğe aktarılması, takım çalışması, kişisel araştırma, simulasyon ve zorunlu beden eğitiminden oluşmaktadır. Bu eğitim programı esnasında adaylar sıkça değerlendirmelerden geçirilmektedir. Kurslar ise hukuk, delil, yazışma, soruşturma teknikleri, polisin yetkileri, istihbarat çalışması, yakın savunma teknikleri, silah kullanma ve sürüş teknikleri konularını içerir. Bu eğitimleri esnasında adaylara yıllık 39.000 Avustralya doları ödenir. Polis Kolejinde kalırken adaylar yemek ve yatak masrafları için para ödemezler, fakat adayların her birinden yapılan bu masrafların karşılığı olmak üzere haftalık 100\$ katkı payı alınır. 20 haftalık eğitimin tamamlanması üzerine daha önceden 39.000\$ olan yıllık maaşlar 40.500 \$'a yükseltilir (bu maaşlara %25 oranında ikramiye payı da eklenir). İkinci aşamada ise aday memurlar 12 ay boyunca bir deneme süresinden geçirilirler. Bu süre zarfında aday memurlar alanda geçici olarak çalıştırılırlar. İkinci aşamayı da başarı ile bitiren aday memurlar AFP'ye resmen kabul edilip eğitimleri başlamadan önce kendilerine tebliğ edilen görev yerlerine atanırlar (AFP Selection Process, 2006).

3.1.3.Federal Polis Yatay Geçiş Programı

AFP'ye alınacak yeni memurların geçmişte sahip oldukları deneyimlerinin teşkilata aktarılmasına oldukça önem verilmektedir. Bu nedenle işe alma ve eğitim programına yatay geçiş programı adı altında bir program eklenmiştir. Yatay geçişle işe alınacaklarda en az iki yıl polislik veya benzeri bir işte çalışmış olma şartı aranır. Yurtdışında bulunan irtibat görevlerinde çalışacaklar için bu süre dört yıldır. Yatay geçiş programına kabul edilenler sahip oldukları polislik becerilerine göre 6 haftalık yoğunlaştırılmış bir eğitimden geçerler. Yatay geçiş yapan aday eğer yurt dışı irtibat görevinde bulunacaksa 5 haftalık ek bir eğitimden daha geçmesi zorunludur. AFP'nin yatay geçiş programını başarı ile bitirenler ise ulusal çapta yürütülen suç soruşturma birimlerine, toplum

polisliği ünitelerine, hava limanları güvenlik birimlerine ve yurtdışı irtibat görevlerine atanırlar (AFP Selection Process, 2006).

3.2.Eyalet ve Belediye Polisi

Avustralya'yı oluşturan altı eyaletin her biri ile Kuzey Bölgesi Yönetimi kendilerine özgü birer polis teşkilatına sahiptirler. Bunların her biri kendi içerisinde farklı birim ve alt birimlerden oluşan coğrafi bölümlere ayrılmışlardır. Eyalet polisi yapılanması aşağıda sayılan eyalet ve bölgelerde görölmektedir:

- New South Wales Police
- Northern Territory Police
- Queensland Police
- South Australia Police
- Tasmania Police
- Victoria Police
- Western Australia Police

Eyalet Polisi, hem eyalet hem de yerel düzeyde polisiye hizmetlerinin sağlanması ve sürdürülmesi ile yükümlüdür. Bu hizmetler arasında genel kamu düzeninin sağlanması, trafik hizmetlerinin yerine getirilmesi, ana suçların önlenmesi, terörle mücadele, su polisi hizmetleri, araştırma ve kurtarma hizmetleri en başta gelenleridir. Bazı eyaletlerde yerel hükümetlerce park hizmetleri ve su kullanımı gibi özel görevlerde faaliyet göstermek üzere bazı farklı alt birimler de tahsis edilmiştir. Genellikle, ceza makbuzu yazma dışında başkaca bir yaptırım güçleri bulunmayan bu alt birim görevlileri eyalet polisinin sahip olduğu görev ve yetkilere sahip olmadığından, polis statüsünde değerlendirilmemektedirler. Yukarıda sayılan hizmetlere ek olarak eyalet polisi, yabancıların kayıt işlemleri, AFP ve diğer Commonwealth kurum ve kuruluşları ile alakalı bazı Commonwealth yasa ve düzenlemelerinin uygulanması konularında da Avustralya Hükümeti adına faaliyette bulunmaktadır (Law Enforcement in Australia, 2006).

Son yıllarda, Avustralya Polis Teşkilatında gerek eyalet gerekse yerel düzeyde daha fazla özerk yapıya sahip bölgesel polis amirlikleri oluşturma yönünde artan bir eğilim olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, her ne kadar uygulamada şerif ve bailiff'lerce yerine

getirilmesi gereken birçok önleyici hizmet polis tarafından yerine getirilmekte ise de, mahkemelerce verilen cezaların infaz ve sonucu ile alakalı birtakım görevlerin yerine getirilmesinin şeriflerin sorumluluğuna verilmesi gibi giderek artan bir oranda hizmet devri yapılması yönünde uygulamalar göze çarpmaktadır (Law Enforcement in Australia, 2006).

3.3.Polis Personel Yönetimi

Avustralya polis hizmetleri polis, şerif ve bailiff'ler (şerif veya yardımcısının işlevini gören memurlar) tarafından bölge, eyalet ve federal hükümetler düzeyinde yerine getirilmektedir. Avustralya'da ilk şerif ofisi 1824 yılında açılmıştır. Bu dönemde şeriflerin başlıca görevleri arasında mahkeme kararlarının uygulanması, mahkûmların ulaşım ve taşınması işlemleri ile belirlenen hedefler çerçevesinde hizmet eksensli diğer görevlerin yerine getirilmesi yer almaktadır. Günümüzde ise, şerifler büyük oranda sivil düzenin sağlanması, mahkemelerce verilen para cezalarının infazı, mahkemelerin güvenliğinin sağlanması ve jüri sisteminin işletilmesi ile ilgili konulardan sorumludurlar.

Yapı, yerleşim ve görevleri açısından çok büyük farklılıklar gösteren Bailiff'ler ise, belirli bir dereceye kadar kendilerine otorite ve uygulama alanı verilen kanuni çerçevede oluşturulmuş memurluklardır. Genel olarak polis, suçların önlenmesi ve suçluların yakalanması ile ilgili kanuni uygulamalardan sorumlu iken, şerif ve bailiff'ler eyalet ve bölge bazında hizmet veren mahkemelerin sivil kanun uygulamaları ile alakalı verdikleri görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler (Law Enforcement in Australia, 2006).

Avustralya Polis Teşkilatında, eyalet ve bölgeler bazında faaliyet gösteren polis birimlerinin en başında "Commissioner" olarak adlandırılan üst düzey yöneticiler bulunmaktadır. Victoria eyaleti diğer eyalet ve bölgelerden farklı olarak polis teşkilatının başındaki yöneticiye "Chief Commissioner" adını vermiştir. Commissioner'a bağlı olarak görev yapan Deputy Commissioner (Commissioner Yardımcısı) ve yeteri sayıdaki Assistance Commissioner'lar (Yardımcı) bir alt seviyedeki yönetici kadrosunu oluştururlar. Onların altında da hiyerarşik olarak sıralanan Chief Superintendent (Polis Amiri Şefleri), Superintendent (Polis Amirleri), Chief Inspector'lar (Baskomiser) ve Inspector'lar (Komiserler) bulunmaktadır. Inspector veya üzerindeki rütbelere ulaşmayı başaran teşkilat mensuplarına "Commissioned Officers" denilmektedir. Daha alt rütbelerdeki memuriyetler ise Senior Sergeant (Kıdemli Çavuş), Sergeant

(Çavuş), Senior Constable (Kıdemli Polis) ve Constable (Polis Memuru) olarak düzenlenmiştir (Biles, 2005; Goold, 2005).

Yukarıda belirtilen hususların yanında beyaz-yaka suçları ile ilgilenen federal, yerel ve eyalet çapında görev yapan bazı özel teşkilatlar da bulunmaktadır. Avustralya'da polis genel olarak ceza yasasının uygulanmasından sorumludur. Eyalet ve yerel bölgelerde görev yapan şerif ve bailif'ler ise common law olarak bilinen sivil hukuk kuralları ile ilgili davalara bakan hukuk mahkemelerinin verdiği kararları uygulamaktadır.

3.4. Avustralya Polis Teşkilatının Görev Yaptığı Coğrafi Alan ve Çok Kültürlülük

Çok büyük bir coğrafyaya rağmen 20 milyon nüfusun yaşadığı Avustralya'da polisin görev yaptığı alanın nüfusa göre çok büyük olması polislik açısından sorunlu bir durum olarak gözükmektedir. Diğer bir ifade ile Avustralya zaten çok geniş bir ülke olup nüfusun önemli bir kısmı güney doğu kısmındaki büyük şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Geriye kalan az bir kısmı ise çok geniş kırsalda yaşamaktadır. Bu noktada az nüfuslu fakat çok uzak mesafeli alanlarda yaşayan az sayıda insana polislik hizmetleri götürmek oldukça zor olmasına rağmen Avustralya polisi hem denizde hem de havada faaliyet göstermek üzere çok iyi donanımlı ekipler kurmuştur. Özellikle yüksek performanslı helikopterlerle uzak mesafelerdeki olaylara müdahale ederek önemli bir performans sergilemektedirler. Küçük yerleşim merkezlerinin ülke içlerinde ve merkezi büyük şehirlerden uzaklığı nedeniyle polis çoğu zaman devletin yegâne temsilcisi olarak sayılmaktadır (Goold, 2005).

İngilizler tarafından işgal edildiğinden beri devamlı göç alan Avustralya etnik grupların çeşitliliğinin var olduğu bir ülke haline gelmiştir. Nüfusun üçte biri Avustralya dışında doğmuş ve sonradan göç etmiş insanlardan oluşmaktadır. Özellikle, İngiltere, Yeni Zelanda, İtalya, Vietnam, Çin, Yunanistan, Almanya, Filipinler, Hindistan, Hollanda, Güney Afrika ve diğer bazı ülkelerden göç almıştır. İngilizce ağırlıklı dil olmasına rağmen 160 civarında diğer diller mevcuttur. İşte bu noktada bu kadar farklılığın bulunduğu bir ülkenin polis teşkilatı olarak Avustralya polisi çok kültürlü bir toplumda yaşanabilecek sorunlara karşı stratejiler geliştirmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle kendisi ve faaliyetleri hakkında yerel polis birçok dilde bilgi vermektedir. Polis çalışanlarına bu konuda özel eğitimler aldırılarak hassasiyet artırılmıştır (Goold, 2005).

Sonuç

Avustralya’da Federal Polis ile yedi adet birbirinden bağımsız Eyalet Polisine ek olarak, özel kanunlarla kurulmuş ve birçok özel fonksiyon (sağlık denetleyicileri, vergi memurları ile göçmen ve gümrük memurlukları) yerine getiren, çok sayıda hiyerarşik yapıya sahip, polisiye hizmet veren organizasyon bulunmaktadır. Polisiye hizmetler, polis memuru, şerif ve bailiflerden oluşan personelce, verilen kanuni otoriteyle orantılı olarak yerine getirilmektedir. Geleneksel olarak, Avustralya Polis Teşkilatında polis-hükümet ilişkileri hususunda İngiliz modeli benimsenmiştir. Buna göre, polis siyasal otoriteden bağımsız olup, polisiye hizmetler, partizan olmayan adil bir anlayış içerisinde yerine getirilmektedir. Suçların kontrolü, düzenin sürdürülmesi ve arttırılması gibi hizmetler, kamu ve özel sektör ortaklığını gerektiren, oldukça karmaşık ve gelişmiş stratejiler, en son teknolojik imkânlar kullanılmak suretiyle sağlanmaktadır. Hizmetlerin sunumunda polis, ülkenin çok kültürlü yapısından etkilenmekte ve gerek, iktidarın siyasal çıkarları gerekse medya ve halkın özel beklentilerinden kaynaklanan baskılarla sınırlandırılmaktadır. Polis hizmetlerinin verimliliği, denetim ve düzenleme, dahili çok kültürlü yapı, profesyonellik ve polis güçleri ile çok farklı etnik yapıya sahip olan vatandaşlar arasındaki ilişkilere bağlı olarak şekillenmektedir. Sonuç olarak Avustralya bir kıta ülkesi olarak az nüfus fakat büyük bir coğrafyaya sahip olmakla polislik hizmetlerinde zorluklarla karşı karşıyadır. Ancak iyi donanmış bir polis teşkilatı ile özellikle polisin hava yoluyla denetim, ulaşım vb uygulamalarla coğrafi büyüklüğün üstesinden gelebilmektedir.

Kaynakça

- Alpöge, A., (2004), “Avustralya”,
www.embaustralia.org.tr/tur_index.htm, (18 Şubat 2007).
- Baker, D. ve Lewis, C., (2006), “Australia”, Dilip K. Das (Ed) *World Police Encyclopedia*, Volume 1 A-K index New York: Routledge.
- Biles, D., (2005), “World Factbook of Criminal Justice Systems Australia”, *Australian Institute of Criminology. Australian and New Zealand Journal of Criminology*, V.38, pp.155-158.
- Cangir, M., (2003), “Avustralya”, Koraltay Nitas (Ed) *Yirmibirinci Yüzyılda Yönetim*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını.

- Dupont, B., (2003), “The New Face of Police Governance in Australia”, *Journal of Australian Studies*, V.78, pp.15-28. InfoTrac database. (23 Mayıs 2006).
- Findlay, M., (2004), *Introducing Policing: Challenges for Police and Australian Communities*, Melbourne, Australia: Oxford University Pres.
- Griffits, T., (2001), “Deep and Australian History”, *History Today*, 51, 20-25. (16.6.2006) in EBSCOhost database.
- Goold, B., (2005), “Australia”, Larry E. Sullivan and M. R. Haberfeld (Ed) *Encyclopedia of Law Enforcement*, Thousand Oaks, USA: Sage Publications.
- Law enforcement in Australia, (2006), http://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_Australia. (Mayıs 23, 2006).
- Parlamento Demokrasisi, (2002), www.embaustralia.org.tr/tur_index.htm. (17 Haziran, 2006)
- AFP Selection Process, (2006), www.afp.gov.au/?a=1025, (23 Aralık 2006).
- The Australian Federal Police Association, (2006), *Australia’s National Security Response: Time to Bring Order to the Law*. www.afpa.org.au/get/331 (23 Mayıs 2006).
- www.advis.com.tr/Yurtdisi_Egitim/Dil_Okullari/Yurtdisinda_Dil_Egitimi_Rehber/Avustralya_Hakkinda/12/f859/a1288.aspx. (16 Haziran 2006).
- www.embaustralia.org.tr/australia/aib02-tarih.htm. (16.6. 2006).
- www.tesev.org.tr/projeler/kamu_uluslararası_metin_bolum1.php#av. (18 Şubat 2007).

